

TROFEJNÉ NEMECKÉ SAMOHYBNÉ DELÁ VO VÝZBROJI ČS. ARMÁDY.

III. 88MM SAMOHYBNÝ PROTITANKOVÝ KANÓN VZ. 43 N

PETER TURZA

TURZA, P.: 88mm Trophy automotive cannons 43 N. Vojenská história, 3, 13, 2009, pp. 96–100, Bratislava.

The study deals with the use of trophy automotive cannons of German origin supplying the cannons artillery of the Czechoslovak Army after the WWII. The article is a continuum of the material published in the Military History no.1,2 2009. It is mainly the technique obtained as the result of the repairs of the after-war collections of material and taken over from the Red Army or, and especially, produced in the Czechoslovak Army factories according to the types produced during the war for the purposes of the German Army. The mentioned types of the cannons were being used in the Czechoslovak Army up to the 50's and some of them up to the 60's of the last century. Besides a complex view of the issue the author also attempts to react to the huge number of various mostly not exact facts differently published or available on various websites. Military History. Czechoslovakia. German technique in the artillery in the 50's and 60's.

Pôvodné označenie Wehrmachtu	8,8Pak 43auf.GW III/IV SdKfz 164 Nashorn
Typ	stíhač tankov na pásovom podvozku
Výrobca	Deutsche – Eisenwerke
Výroba	sériová od februára 1943 do marca 1945
Počet vyrobených vozidiel	494 kusov
Číslo podvozku	31001-310494
Rok zavedenia do výzbroje čs. armády	1949
Označenie v čs. armáde v jednotlivých rokoch	1948/1949 88mm ShPTK „Nashron“ 1949/1954 88mmShPTK vz. 43N
Typ	ťažký samohybný protitankový kanón na pásovom podvozku
Podnik zabezpečujúci opravu	ČKD Praha – Libeň
Počet opravených vozidiel	12 kusov
Rok vyradenia z výzbroje čs. armády	1954

Účel: 88mm ShPTK vz. 43 N boli určené ako sprievodný palebný prostriedok tankov samohybných diel a mechanizovaných útvarov v útočnom boji. Mali sa používať na ničenie tankov, samohybných diel a protitankového delostrelectva protivníka na veľké diaľky. V ob-

rane sa mali použiť na zosilnenie protitankovej obrany mechanizovaných, streleckých a výnimočne i tankových jednotiek a útvarov.

Takticko-technické údaje:

hmotnosť	24 t
osádka	4 až 5 mužov
dĺžka s kanónom	8,44 m
dĺžka korby	6,0 m
šírka	2,95 m
výška	2,94 m
svetlosť	0,40 m

Hrúbka pancierovania v mm/uhol:

ochranný štít	10/37°
čelo nadstavby	10/37°
čelo korby	30/20°
boky nadstavby	10/16°
boky korby	20/0°
zadok nadstavby	10/10°
zadok korby	20/10°
dno korby	15/90°

Motor

typ	vodou chladený Maybach HL 120 TRM
počet valcov	12 (usporiadaných do „V“ pod uhlom 60°)
vrtanie a zdvih	105 x 115 mm
obsah	11 867 cm ³
výkon prevádzkový	265 ks (197,6 kW pri 2600 otáčkach /min)
maximálny výkon	300 ks pri 3 000 otáčkach /min
typ karburátora	dvojstupňový Solex 40 JFF II

Prevodovka

typ	ZF – Aphon SSG 77
6 rýchlostných stupňov vpred	
1 rýchlostný stupeň vzad	
II-VI rýchlostný stupeň synchronizovaný	
maximálna rýchlosť	38 km/hod
priemerná rýchlosť	cesta 30 km /hod
terén 20 – 25 km/hod	
spotreba na 100 km	cesta 240 litrov
terén 360 litrov	
dojazd (akčný rádius)	cesta 235 až 250 km
terén	130 až 160 km
obsah palivových nádrží	600 litrov

Schopnosť prekonávať prekážky

výška kolmej steny	0,6 m
šírka priekopy	2,3 m
hĺbka brodenia bez prípravy	0,8 m
bočný náklon	20°
maximálne stúpanie	30°

Výzbroj

kaliber a vzor kanónu	8,8cm PaK 43/1 L71
odmer (ručný) voľný	20°
námer (ručný) voľný	-5° +20°
zásoba nábojov pre kanón	40 kusov
kaliber a vzor guľometu	7,92 mm MG 34
zásoba nábojov pre guľomet	600 kusov

Typ zameriavača pre kanón

zameriavací ďalekohľad	Sf ZF 1 a Rblf 36

Rádiostanica

typ	FuG Sprd1

Prehľad vývoja a použitia: Skúsenosti z bojovej činnosti na východnom fronte viedli veľenie OKH v polovici roka 1942 k snahe zaistiť cestou Ríšskeho ministerstva pre výzbroj a vojnovú výrobu čo možno najväčší počet stíhačov tankov, a to aj za cenu rôznych improvizácií. Takto vznikol aj ťažký stíhač tankov, pri konštrukcii ktorého sa v plnej miere využil nielen podvozok GW III/IV, ale aj čiastočne upravená nadstavba samohybnéj húfnice SdKfz 165Hummel. Jeho hlavnú výzbroj tvoril protitankový kanón Pak 43/1 kalibru 8,8 mm, pre ktorý sa nakladalo 40 kusov jednotného streliva. Väčšina z tohto streliva bola uložená v držiakoch pozdĺž vnútorných stien nadstavby. Doplnkovú výzbroj predstavoval guľomet MG 34 uložený v bojovom priestore so zásobou 600 nábojov.² Skúšky prototypu koncom roka 1942 na jednej strane ukázali, že sa podarilo vytvoriť bojový prostriedok s dobrou pohyblivosťou, priechodnosťou a veľkou palebnou silou, ale na druhej strane odhalili i nedostatky, ktoré znižovali jeho hodnotu. Išlo predovšetkým o slabé pancierovanie nadstavby, značnú výšku a rozmery, kvôli ktorým sa na úlohu stíhača tankov veľmi nehodil. Aj napriek týmto nedostatkom, bol pod označením 8,8mm Pak 43/1 auf GW III/IV SdKfz 156 Nashorn (nosorožec) zavedený do výzbroje Wehrmachtu a zbraní SS. Od februára 1943 do marca 1945 zišlo z výrobných liniek spolu 494 kusov týchto vozidiel. Väčšinu z nich vyrobila firma

1 OSWALD, W.: Kraftfahrzlugel und Panzer der Reichswehr Wehrmacht und Bundeswehr. Stuttgart : Motorbuch Verlag, 1945, s. 293.

2 JĘDRZEJEWSKI, D. – LALAK, Z.: *Oceľová lavína*. Intermodel Hostomice 1995, s. 261-262.
SCHEIBERT, H.: *Nemecké obrnĕné jednotky*. Plzeň : Mustang, 1995, s. 142.

Deutsche-Eisenwerke (Nemecké železiarne) vo svojich závodoch Teplitz-Schönau a v Duisburgu.³

Stroje Nashorn až na malé výnimky tvorili základ výzbroje samostatných práporov ťažkých stíhačov tankov (Schwere Panzerjäger Abteilung, skrátené sPzjgAb), ktoré boli prideľované buď peším alebo tankovým zborom, poprípade armádam. Organizačne sa sPzjgAb okrem štábu práporu, prieskumnej čaty, ženijnej čaty, čaty obrnených transportov, spojovacej čaty, opravárenskej dielne a zdravotníckeho družstva skladal z 2 alebo 3 rôt. Každá mala 3 čaty pozostávajúce obyčajne zo 4 vozidiel Nashorn.⁴

Do bojových akcií sa tieto stíhače po prvýkrát nasadili na východnom fronte počas operácie Zitadella. Neskoršie boli použité v Taliansku a od leta 1944 i na západnom fronte.

Po vojne čs. armáda v rámci zberu a zhodnotenia trofejných nemeckých vozidiel z terénu získala aj 18 stíhačov tankov Nashorn, z ktorých bolo 12 kusov opraviteľných. Hoci sa s ich opravou nerátalo, boli všetky odsunuté na základe rozhodnutia veliteľa tankového vojska do pobočky AZ 1 sklad tankového materiálu Milovice.⁵ Nedostatok samohybných diel s vysokoúčinným protitankovým kanónom priviedol veliteľstvo tankového vojska po konzultáciách s II. odborom MNO k rozhodnutiu zaviesť tento typ do výzbroje tankového vojska pod označením 88mm samohybný protitankový kanón Nashorn. Opravu 12 kusov v súlade s plánom opráv a výroby bojových a špeciálnych vozidiel tankového vojska zo dňa 8. marca 1948 a výnosom I oddelenia Hl. št. č. j. 4410/Taj. zabezpečoval závod ČKD Praha Libeň.⁶ Začiatkom novembra 1948 bolo do závodu ČKD Praha Libeň prevezených v dvoch železničných transportoch všetkých 18 Sh PTK Nashorn. Z nich sa 6 neopraviteľných kusov do konca decembra 1948 rozobralo na náhradné diely na zabezpečenie plánovaných opráv.⁷ Samotné opravy sa začali realizovať v marci 1949 bezprostredne po tom, čo Škodové závody v Plzni dodali posledný z 12 kusov 88mm PTK vz. 43/1 opravených v zime 1948/1949.⁸ Začiatkom júna 1949 prevzala komisia tankového vojska prvé opravené vozidlo pod novým označením 88 mm samohybný protitankový kanón vz. 43 N, skrátené ShPTK vz. 43N. Okrem toho si prezrela aj ďalších 6 generálkovaných strojov, ktoré boli opravené na 60 až 80%. Ich dokončeniu však bránil nedostatok náhradných dielov. Preto komisia spolu s vedením ČKD odoslala na II. odbor MNO žiadosť o urýchlené dodanie náhradných dielov. Druhý odbor MNO po porade dňa 15. júla 1949 vydal povolenie na rozobratie 10 podvozkov Pz –IV uložených u AZ 1 pobočky Milovice. K tomu stanovil poradie s časovým rozvrhom rozoberania tak, aby do 10. augusta 1949 opravárenské oddelenie ČKD prednostne dostalo 2 kusy motorov, 2 kusy rýchlostných skriň, pružinové smerové brzdy, benzínové hadice, podlahy do bojových priestorov, články a čapy koľajových pásov.⁹ Splnenie uvedeného

3 BISHOP, Ch.: *Velká encyklopedie – Zbrane druhé světové války*. Praha : Svojká & Co. Praha 2000, s. 46.

4 PEJČOCH, I.: *Obrnená technika 2. Německo 1919-1945*. Praha : Ares. 2001, s. 33.

5 VÚA-VHA Praha, f. MNO 1947 Hl. št. Vel. tank. vojska č. j. 9926/Taj.

6 VVÚA-VHA Praha, f. MNO 1948 Hl. št. Vel. tank. vojska č. j. 7159/Taj. – org. mat.

VÚA-VHA Praha, f. MNO 1948 II /2 odd. č.j. 53225/Taj.

VÚA-VHA Praha, f. MNO 1949 Hl. št. Vel. tank. vojska č.j. 11100 /Taj.

7 VÚA-VHA Praha, f. MNO 1948 Hl. št. Vel. Tank. vojska č.j. 8604/Taj- príloha č.1.

8 VÚA-VHA Praha, f. MNO 1948 Hl. št. 1 odd. č.j. 4410/Taj.

VÚA-VHA Praha, f. MNO 1948 Hl. št. 1 odd. č. j. 4744/Taj.

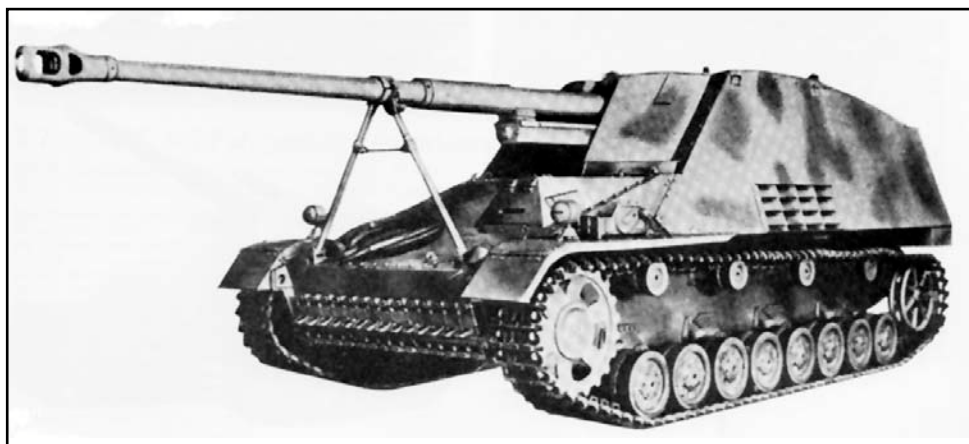
Archív VÝVOJ Martin a.s. nezaraďené Škodové závody n.p. D-I/D/4055 taj. 1947 vložka k výrobnému plánu na rok 1948.

9 VÚA-VHA Praha, f. MNO 1949 II/2 odd. č. j. 3006/ Dův.-dodatek č. 1 od fmy ČKD.

VÚA-VHA Praha, f. MNO 1949 II /2 odd. č.j. 3913/taj.

VÚA-VHA Praha, f. MNO 1949 II/2 odd. výnos č. j. 11349/ Dův.

poradia a časového rozvrhu umožnilo dokončenie 2 kusov ShPTK vz. 43 N do konca augusta a ďalších 4 kusov do polovice septembra 1949. Začiatkom októbra 1949 prevzalo tankové vojsko tieto vozidlá po úspešných streleckých a jazdných skúškach vo VVT Jince do svojej výzbroje.¹⁰ V akej časovej postupnosti prebehli opravy zostávajúcich piatich vozov, nie je známe, ale po vytvorení 1. ťažkého tankosamohybného pluku (ďalej 1.Ťtsp) 1. decembra 1950 mal tento vo výzbroji všetkých 12 kusov 88mm ShPTK vz 43 N.¹¹ Tie z dôvodu nedostatku ťažkých tankov tvorili až do konca roku 1952 časť výzbroje tankového práporu 1. Ťtsp. Začiatkom roka 1953 boli stiahnuté z výzbroje tankového práporu a po opravách uložené ako mobilizačná záloha pluku. Na jar 1953 bolo všetkých 12 vozidiel vyňatých z uloženia a predisponovaných ku jednotkám 8. pevnostnej brigády v Rajhrade. Po prezbrojení brigády na SD 75/40 v septembri 1954 prevzal ShPTK vz.43N znovu do svojich tabuliek 1. Ťtsp. Ku ich definitívnemu vyradeniu z výzbroje TMV došlo v roku 1955, keď boli nahradené samohybnými delami SD-100.¹² Ukazuje sa, že až na jedno vozidlo pridelené na študijné účely VTA – AZ Brno, boli všetky zostávajúce 88mm ShPTK vz. 43N rozobrané na náhradné diely pre opravy tankov T-40/75¹³

Nemecké samohybné delo 8,8 cm PAK 43 Ausf. GW III/IV SdKfz 164 Nashorn.

10 Archív VÝVOJ Martin a.s. nezaradené, Vojenský Dozorčí orgán u fmy. ČKD Praha VIII č. j. 117/ Dův.1949.

11 VÚA-VHA Praha, f. MNO 1951 NM –mat. 45-2/24.
VHA Praha MNO 1952 VTMV 74/1/371.

12 IVANA, I.: *Materiálno-technické zabezpečenie a organizačná výstavba tankového a mechanizovaného vojska v rokoch 1949-1959*; rigorózna práca. Bratislava : VPA KG, 1976, s. 20.

DUBÁNEK, M.: *8. pevnostní brigáda Rajhrad*. ATM. ročník XXXX, č. 11, s.67-69.

13 Archív VÝVOJ Martin a.s. nezaradené, odpoveď ČKD Praha na žiadosť MNO č.j. 041350/56 o dodanie náhradných dielov na opravu dvoch podvozkov GW III/IV používaných VTA-AZ Brno.